

N:o 66.

Ank. till Riksd. kansli den 24 april 1896, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om förslag till ny legostadga.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottets behandling hänvisad motion, n:o 96, hafva herrar *O. Persson* i Rinkaby och *N. Svensson* i Olseröd hemstält: att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, att Kongl. Maj:t låter utarbета och till Riksdagen inkommer med förslag till förnyad legostadga, i syfte att ett friare aftal emellan husbönder och tjenare måtte kunna ega rum.

Till stöd för motionen anföres: »Bland de frågor, som för närvarande allt mer tilldraga sig lagstiftarnes uppmärksamhet, är det lagliga aftalet emellan arbetsgifvare och arbetare säkerligen ett ganska viktigt spörsmål.

Kongl. Maj:ts nådiga legostadga af den 23 november 1833, som under dåvarande förhållanden kanske var tillräcklig för den bestämmelse, som behöfdes emellan husbönder och tjenare, synes numera icke kunna efterleivas hvarken från ena eller andra sidan, utan vid påkommande missnöje från endera hållet är den snarare till hinder för uppgörelse parterna emellan. Den storartade utvecklingen inom alla näringsgrenar under de senare årtiondena har i viss mån bidragit till ökade pretentioner i allmänhet, och det har icke kunnat förbises, att äfven tjenarne komma i åtnjutande af fördelar genom ökade löner och bättre vilkor i öfrigt.

Utän att inlåta oss på de många anmärkningar, som vore att göra mot legostadgans olika §§, vilja vi anföra hvad § 6 stadgar. "Sjuknar

tjenstehjon, bör husbonde låta sköta och vårda det; hafve dock rätt, om han så vill, att å lönen afräkna hvad han till läkare eller läkemedel utgifvit." Här af framgår, att af lönen ingenting rätteligen kan afdragas för tidsförsummelse, om än tjenaren under hela året varit sängliggande. Då numera en årslön för tjenare kan uppgå till 2—300 kronor, kan det blifva ett stort fel i beräkningen för den mindre jordbrukaren eller näringsidkaren, då hela hans årsinkomst kan åtgå till tjenarelöner.

I 39 § stadgas: "Vill husbonde skiljas vid tjenstehjon eller tjenstehjon vid husbonde, ege husbonde tjenstehjon uppsäga, och tjenstehjon tjenst sin, ifrån och med den 26 juli till och med den 24 augusti och i Stockholms stad för flyttning i april månad ifrån och med den 24 januari till och med den 22 februari. Sker ej uppsägning å nu föreskrifna tid, fortfare tjenstehjon i tjensten till nästa flyttningsdag mot lika städja och lön som förut." Då dessa bestämmelser i de flesta fall äro främmande, i synnerhet för tjenstehjon, uppstår ofta oenighet genom tvång, som i hvarje fall slutar med förlust för begge parterna. 57 § bestämmer, att stadgan skall tvenne gånger om året, nemligen i mars och september månad, från predikstolarne i rikets kyrkor kungöras, men då detta kanske i de flesta församlingar icke eger rum och tjenaren af okunnighet om följderna begår en ringa förseelse, som kan straffas med förlust af hela lönen, samt i hvarje fall icke har rätt uppbära något förr än tjensteårets slut, blir ofta följden att vid minsta missnöje aflägsna sig ur tjensten, vanligast vid den tid han bäst behöfdes.

Då legostadgan i många fall är opraktisk och denna är den lag, som vid ynglingens första utträde från föräldrahemmet borde lära dem att fullgöra de medborgerliga pligterna, kan lätt den tanken tränga sig på, att man icke behöfver vara grannlaga vid fullgörandet af öfriga lagar, då legostadgan icke respekteras.»

Frågan om ändringar i eller omarbetning af 1833 års legostadga är icke ny. Förslag derom hafva förevarit vid samtliga ständsriksdagarne efter nämnda stadgas tillkomst med undantag af riksdagarne 1844—1845 och 1865—1866.

Vid 1862—1863 års riksdag föreslog dåvarande sammansatta lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, med anledning af flera i ämnet väckta motioner, att Rikets Ständer måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och Rikets näst sammanträdande

Ständer meddela förslag till ny legostadga. Såsom skäl för denna hemställan anförde det sammansatta utskottet, att genom den förändring i åsikter rörande förhållandet mellan husbönder och tjenstehjon, en senare tid medfört, enligt hvilka åsikter det patriarkaliska förhållandet dem emellan kunde anses hafva upphört och öfvergått till ett mera juridiskt, genom de förändringar i bestämmelserna om laga försvar, som kongl. förordningen den 29 maj 1846 om försvarslösa och till allmänt arbete förfallna personer innehölle, samt genom de tid efter annan vidtagna förändringar i sjelfva legostadgan, densamma hade förlorat det inre sammanhang och den sjelföfverensstämmelse, en lag borde ega, och stadganden, grundade på helt olika principer, deri numera hade plats bredvid hvarandra. Ett sådant förhållande kräfde ovilkorligen rättelse, och behovet häraf hade såväl vid den nämnda som flera föregående riksdagar framkallat en mängd motioner; men just emedan de principer, hvarpå 1833 års legostadga hvilade, vore snart sagdt motsatta dåmera gällande åsikter i detta hänseende, ansåge utskottet partiella förändringar i densamma mindre lämpliga, enär de alltid qvarlemnade något af det utdömda gamla. De framställda yrkandena om en fullständig omarbetning af legostadgan syntes därför utskottet fullt berättigade. Utskottets på dessa skäl grundade hemställan om en allmän revision af legostadgan bifölls visserligen af ridderskapet och adeln samt borgarståndet, men blef af preste- och bondestånden afslagen.

Vid 1879 års riksdag förelåg å nyo en motion om en allmän revision af legostadgan, och utskottet hemställde då på de vid 1862—1863 års riksdag anförda skäl, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förändrade lagstadganden angående legoaftal. Denna utskottets hemställan vann dock icke Riksdagens bifall.

Det dröjde emellertid icke länge, förr än frågan åter väcktes till lif. Redan vid 1883 års riksdag hade utskottet att behandla en motion om förslag till ny legostadga. Utskottet hemställde då, hufvudsakligen på grund af Riksdagens uttalande år 1879, att motionen icke skulle föranleda till någon Riksdagens åtgärd, och blef detta äfven Riksdagens beslut.

Sedermera ha vid åtskilliga riksdagar förelegat motioner om partiella ändringar af legostadgan, särskildt beträffande de i motionen vidrörda 6 och 39 §§, utan att de väckta förslagen rönt någon framgång vare sig hos utskottet eller Riksdagen. Så till vida har legostadgan dock rönt inflytande af den nyare lagstiftningen, att föreskrifterna i dess fyra första paragrafer med afseende å lagen angående lösdrifvares behandling den

12 juni 1885 numera förlorat betydelse, hvarjemte just den i motionen omförmålda 57 §, i hvad den afser uppläsande af legostadgan från predikstolarne i rikets kyrkor, upphört att gälla, sedan lagen om upphäfvande af stadganden om förnyadt uppläsande i kyrka af författningar af den 25 maj 1894 trädt i kraft.

Utskottet är jemväl nu i denna fråga af samma åsigt som vid 1883 års riksdag. Utskottet hyser nemligen den farhåga, att, vid en revision af legostadgan i dess helhet, genom ändrade lagbestämmelser skulle bortfalla den ännu kvarlevande återstod af det patriarkaliska förhållande mellan husbonde och tjenstehjon, hvarå gällande legostadga är grundad, och hvilket förhållande, man må säga hvad som helst om dess mindre öfverenstämmelse med vår tids åskådning och omständigheter, dock utgör kärnpunkten i vår svenska lagstiftning om tjenstehjonsaftal och hos oss höjer detta aftal — sedt vare sig från husbondens eller tjenstehjonets synpunkt — öfver ett vanligt arbetsaftal. En sådan synpunkt är ock i stånd att, om man från densamma utgår vid bedömande inom tjenstehjonsaftalets gränser af ömsesidig rätt och skyldighet, i tillämpningen mildra mången af nuvarande legostadgas onekligen något föråldrade detaljbestämmelser och åstadkomma, att denna stadga, ehuru stiftad för öfver sextio år sedan, ännu kan verka till gagn.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 april 1896.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herr *N. Svensson* i Olseröd.

Herrar *A. Göransson* och *O. W. Redelius* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.